

*Лісова Світлана Іванівна, викладач-методист
вищої категорії Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ВЧИМОСЯ МУДРОСТІ У КОБЗАРЯ

ПЛАН – КОНСПЕКТ УРОКУ ЧИТАННЯ

Тема. Дмитро Красицький «Тарас Шевченко». Т.Г. Шевченко «Світає...»

Мета. Ознайомити учнів з короткими біографічними даними видатного українського письменника Т.Г. Шевченка, показати дітям нелегке дитинство поета. Вчити виразно читати вірші, вдосконалювати техніку читання. Розвивати мовлення, мислення, пам'ять, увагу, творчі здібності, навички відтворення настроїв пейзажних поезій. Сприяти вихованню патріотичних почуттів, любові до рідного краю, гордість за духовну спадщину українського народу.

Обладнання. Презентація до уроку, виставка книжок, фонохрестоматія, «Кобзар» (різні видання), дидактичні ігри, ілюстрації.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

Дзвоник всім нам дав наказ:

До роботи швидше клас!

- Роботи у нас багато і тому пропоную:

*Не просто слухати, а чути,
Не просто дивитись, а бачити,
Не просто відповідати, а міркувати,
Дружно і плідно працювати.*

II. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок учнів.

1. Дихальна гімнастика.

- Щоб читати правильно, швидко і виразно, розпочинаємо урок з дихальної гімнастики.
- Зробіть довгий глибокий вдих. На видиху вимовляйте звук:

/о-о-о-о/ /у-у-у-у/ /і-і-і-і/ /у-у-у-у/

- Уявіть, що ви нюхаєте квіточку...

2. Мовна розминка.

- Розчитування. Читання складів з дошки «дощиком».

ся Муд го ні муд не ті див муд
вчив рим ро хто у ро рос ся

- Розшифрування скоромовки.

Зарядка для очей: учитель спочатку показує ключ – розшифрування скоромовки рукою.

І тільки після цього зображує на дошці.

- Робота над скоромовкою (після її розшифрування).

Мудрим ніхто не родився, мудрості у мудрого вчився.

III Мотивація навчальної діяльності учнів. Оголошення теми і мети уроку.

- А мудрості будемо вчитися у людини, видатного українського поета, художника, який безмежно любив Україну. Дізнатись хто це ми зможемо прочитавши акровірш.

Акровірш

*Ти мусиш нам співця назвати,
Адже умів лиш він один
Рабів німих так захищати.
А хто так оспівав, як він,
Садок вишневий коло хати?*

Дмитро Білоус

- Сьогоднішній урок присвячений видатному українському поету, письменнику, художнику – Тарасові Григоровичу Шевченку.
- Що ви очікуєте від цього уроку? (Навчитися виразно читати твори Шевченка, дізнатись про його дитинство).

Первинне сприйняття і усвідомлення нового матеріалу.

1. Опрацювання оповідання Д. Красицького «Тарас Шевченко»

➤ Біографічна довідка.

- Минають роки і сторіччя, відходять у небуття покоління людей, змінюються їх звичаї, погляди, а чудові твори залишаються, надовго переживають своїх авторів. До таких скарбів належать твори українського поета і художника Тараса Григоровича Шевченка – великого Кобзаря. Так називали і називають його люди. Народився Шевченко 9 березня 1814 року в селі Моринцях (поблизу Києва). Він був сином кріпака, тобто, як і всі його рідні, належав багатому пану Енгельгардту. З дитинства вразливий і вдумливий хлопчик Тарас Шевченко рано пізнав скруту, злидні, неволю і біду.
 - Сьогодні на уроці ви дізнаєтесь про раннє дитинство поета із оповідання Дмитра Красицького. Про подальше життя Шевченка, його творчість ви дізнаєтесь на уроках у старших класах, будете повертатись до його «Кобзаря» усе життя.
- Бесіда про автора (Д. Красицький).

Правнук Катерини Шевченко, улюбленої сестри Тараса Григоровича Шевченка, яка була другом маленького Тараса, доглядала його й виховувала, Дмитро Филимонович Красицький народився 7 листопада 1901 року в с. Зелена Діброва Звенигородського району Черкаської області

Був в Острозі на відкритті пам'ятника Т. Шевченку у 1963 р., де виступив подарував музеєві книгу «Вінок Тарасові Шевченку» з автографом Острозькому музею в день відвідин. Дмитро Красицький. 20.XI. 1963».

Помер Шевченків правнук на 88-му році життя – 8 січня 1989 року.

➤ Словниково-лексична робота.

Плекають – доглядають, дуже турбуються, пестять.

Вишняк – вишневий сад.

Паницина – робота, яку кріпаки виконували для пана.

Хура – великий віз або сани для перевезення вантажів.

Благенька – бідна, латана, стара.

Неабищо – щось незвичайне.

➤ Читання слів у колонках.

<i>пізніше</i>	<i>плекати</i>	<i>приголубити</i>
<i>здалеку</i>	<i>недосипають</i>	<i>благенька</i>
<i>нікому</i>	<i>господарством</i>	<i>занедужала</i>

➤ Порушення проблемного запитання.

- У якій сім'ї народився Тарас Шевченко?

- Ознайомлення зі змістом оповідання. (Використовується фонохрестоматійний матеріал).

Дорогі, найрідніші для дітей мати й батько. Вони ночей недосипають, милують, ростять, плакають дітей. І Тарас любив свою ніжну, ласкаву трудівницю-мату. Вона хворіла і, коли йому було дев'ять років, тяжко занедужала й померла. Гірко плакав Тарас маленькою, але що можуть допомогти сльози? Другого дня викопали у вишняка яму і там заповідала мати, поховали її.

Тяжке життя настало для сиріт. Нікому було приголубити, їсти зварити, сорочку випрати, за господарством доглянути. Батько щодня на панщині, змарнів... Тяжко-важко жилося сиротам. Так Шевченко пізніше й писав: «Тяжко-важко в світі жити сиротам без роду...»

Батько часто вирушав з панською хурою в далеку дорогу і застудився. Зима була люта, а одяжина яка там у кріпака — блаженька: свита з дірками, що аж вітер поза стана гуляє. Привезли здалеку зовсім хворого. Недовго лежав Григорій Іванович. Перед смертю батько ласкаво подивився на Тараса і сказав, що з господарства синові нічого не треба, з нього вийде неабійцо. Не помилився батько — Тарас Шевченко став великим художником і народним поетом...

- Осмислення змісту оповідання.

- У якій сім'ї народився Тарас Шевченко?
- Що ви дізналися про батьків поета?

- Повторне читання оповідання учнями вголос.

- Робота над цілісним аналізом твору.

- Хто найрідніший для дітей?
- Що ви дізнались про батьків поета?
- Коли померла його мати?
- Чому помер батько?
- Що перед смертю сказав батько про Тараса? Знайдіть і зачитайте.
- Чи справдились слова батька?
- Яким було дитинство поета?
- Що нового дізналися про маленького Тараса?

- Робота над поділом тексту на логічно-завершені частини. (Учні читали оповідання абзацами, добирають заголовки до кожної частини).

- Робота над складанням плану оповідання.

План

- 1) Смерть матері.
- 2) Тяжко-важко жити сироті без роду.
- 3) Смерть батька.
- 4) З нього вийде неабійцо!

- Переказ оповідання за планом.

Ви ознайомились з епізодом життя Шевченка у ранньому дитинстві. Ще більше дізнатися про письменника, про його думки і переживання можна із його творів.

2. Опрацювання вірша Т.Г. Шевченка «Світає...».

- Словниково-лексична робота.

*Палає – горить
Лани – поля
Яр – глибока западина, прірва
Рясні – густі, розкішні
Сторожка – варта, охорона
Споконвіку – дуже давно
Почин – початок, починання*

- Порушення проблемного запитання.

- Яка пора дня описана у вірші?

- Читання вірша вчителем напам'ять.

*Світає, край неба палає;
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає.
Тихесенько вітер віє.
Степи, лани мріють;
Між ярами над ставами
Верби зеленіють.
Сади рясні похилились;
Тополі по волі
Стоять собі, мов сторожка,
Розмовляють з полем.*

*І все то те, вся країна
Повита красою,
Зеленіє, вмивається
Дрібною росою.
Споконвіку вмивається,
Сонце зустрічає...
І нема тому почину,
І краю немає*

- Осмислення змісту вірша.

- Яка ж пора дня описана у вірші?

- Яким ви уявляєте ранок, описаний у вірші?

- Повторне мовчазне читання вірша учнями.

V Систематизація і узагальнення знань, умінь і навичок учнів.

1. Вправи на розвиток читацьких навичок.

- Читання «ланцюжком» по строфі парами.

- Читання напівголосне сусіду по парті, взаємоконтроль.

2. Робота над текстом і образними висловами.

- Прочитайте, що з описаного можна побачити, а що – почути.

- Прочитайте слова, якими поет описує світанок.

- Поясніть вислови вжиті поетом у вірші: *край неба палає; степи, лани мріють; тополі... розмовляють з полем.*

3. Вправи для розвитку уваги і швидкості читання.

➤ Гра «Добери риму».

Діти читають слово з картки-блискавки, знаходять у вірші слово, яке має співзвучну кінцівку.

Слова на картках:

<i>світає</i>	<i>мріють</i>	<i>тополі</i>
<i>плає</i>	<i>зеленіють</i>	<i>поволі</i>

➤ Читання Незнайком.

Учитель читає, навмисне зробивши помилку, школярі знаходять це місце у вірші і читають правильно.

«Соловейко в темній гаї сонце проводжає» (зустрічає)

«Тихесенько вітер віє, степи, поля мріють» (лани)

«Садки рясні похилились тополі на волі» (сади, поволі)

«Стоять собі, мов сирота, розмовляють з полем» (сторожа)

4. Конкурс на кращого читця.

- У якому темпі треба читати вірш?
- З яким почуттям?

Декілька учнів читають вірш. Вчитель вибирає переможця, який прочитав найкраще.

VI Підсумок уроку.

1. Підсумкова бесіда.

- З творчістю якого письменника ми сьогодні познайомилися?
- Що ви дізналися про життя Т.Г. Шевченка?
- Які види робіт вам сподобалося виконувати?
- Хто зможе з пам'яті назвати прислів'я і скоромовку, яку ми опрацювали з вами?
- Що названо іменем Т.Г. Шевченка у нашому місті?
- Його іменем названо міста і села, вулиці і площі, а пам'ятники побудовані не лише в Україні, а й далеко за її межами: в Росії, Молдові, Казахстані, Канаді, Франції, Америці. Його твори видані на 33 мовах світу. А скільки книг, альбомів, фільмів, листівок створено про нього! Ось перед вами невелика виставка книжок («Кобзарі» різних видань, вибрані твори, дитячі видання). Вони є у нашій бібліотеці, їх можна купити в магазинах. Напевне, у кожного з вас вдома є «Кобзар» - книга творів Т.Г. Шевченка. Нехай вона стане для вас віконечком у безмежний цікавий світ його немеркнучого українського слова.